

7. כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל-אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִית שְׂבוֹיָיִךְ

בִּידְךָ וְחָשְׁבִי עַל בְּשִׁבְיָה אֲתָתָא וְחִתְרָעִי בֵּה וְתוֹ

לקט בהיר

רש"י

(א) פ"י חוץ מו' אומות כגון מלחמות דוד, והוכיח רבינו זאת מאומרו ושנית שבו, כי מהענין עמנו שהותרה יפת תואר הגם דכתיב לא תחיה כל נשמה אין להוכיח, כי דבר זה אסור הוא לשבט את גויה בלי שמתגייר ואעפ"כ דברה תורה להתייר כנגד ית"ר, א"כ נוכל לומר שהותר גם לאו דלא תחיה, אבל ההוכחה היא שאיך אפשר לבל לדי' וראית בשניה, הלא אלל ו' אומות לא יתכן ושנית שבו, כי אמת הדבר שאם השלימו בלי מלחמה וקבלו עליהם מקו ושעבוד ו' מלח שיכול אתה לקיימם ואפשר היה לומר ונתנו ה' בידך בלי מלחמה כי השלימו עמך, אבל ושנית שבו אומר שלא היחה השלמה א"כ בהכרח לקיים לא תחיה כל נשמה: (ב) שבלא זה אין למינת שבו שום שחר והבנה, שהלא את האויב עמנו שנית לא את שבו, והיל"ל ושנית אותו או ושנית ממנו, אלא פירושו שלא רק אותו את האויב אשר באת עליו שנית אלא גם את שבו (ואם זה אינו כענין אין צריך לומר) כגון מואב עשה מלחמה עם כנען ושבח מהם ועמה יצאת למלחמה עם מואב מותר לך לשבות אותם כנענים ולהחיותם - ואת לפי"ו נימא להפך שהכחוב מדבר במלחמת מלוא ופי' שבו שבו של כנען דלא שייך בהו לא תחיה, כן הקשה הרא"ם ז"ל, וחידך שכל הפרשה נאמרה בשביל הלכות יפת תואר וברי הוא שהכחוב מדבר במקום ששייך ההלכה בכלום לא במלחמת מלוא שיהיה יקר המציאות נגד השכל שימלא מקום להלכה זו, ועוד היאך אפשר לידע שאינה כנענית וכי נאמנת היא (בד"א), והמשכיל לדוד חידך שמן הכתובים נראה שנקריים הנמלאים בין הכנענים בטלים ואסורים לקיימן כמו כנענים בין שאר אומות שנטלים ומותרים, ועיין עוד במפרשים מירושלים שונים:

אור החיים

(א) כי תצא למלחמה על אויבך וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר כל זה שלא היה צריך לומר אלא כי תראה בשביה אשה וגו' א, עוד אחר שאמר כי תצא למלחמה לא היה צריך לומר על אויבך, ואולי כי לפי שצא הכחוב להחזיר יפת תואר שאסורה שלא בשעת מלחמה, גם להחזיר קדלי דחזירי (חולין י"ז). ושאר איסורין, חש הכחוב שביציאת ישראל למלחמה רגליהם לרע ירצו כדי שיבנו מדבר איסור, לזה בא הכחוב והתנה ואמר כי תצא תחיה יציאתך למלחמה להגקם מאויבך שהם אויבי ה'; על דרך אומרו (תהלים קל"ט) הלא משנאוי ה' אשנה וגו' לאויבים היו לי, לטעם זה תחיה יציאתך, ואם תעשה כן ונתנו ה' אלהיך בידך ושנית שבו, מזה אתה למד שזולת כן אם

אור בהיר

(א) ומחבת בשביה ידעינן שהיתה מלחמה, וגם ששנית. (ב) וכי יש מלחמה עם אוהב ורעו. (ג) שהוא יפת תואר שהותרה כאן. (ד) זה נכלל במאמר ונתנו ה' וגו', וגם במאמר וראית בשביה, אלא בא לומר שמתחייב בדבר ואינו ראוי להפקירם. (ה) הלא המדובר מאויבך כאומרו ונתנו פ"י את אויבך והיל"ל ושנית אותו פ"י את אויבך. (ו) למשל אם המלחמה תהיה עם ארם יכול אתה לשבות שבו של ארם אפילו הוא כנעני שנשבה במלחמה שהיתה ביניהם. (ז) וחזר להקב"ה הנזכר בסמוך שנאמת הוא שבו

משצעה אומות"י דברה תורה אלא מתירכה ישאנה כל סופו להיות שונאו לאיש וגו' (תהי"ו - ס ומורה"י) לכך גם

שרצה לקחת לו אשה ודאי לומר שאם בעי שמתגרה בו יצרו ממ ואע"פ שהיא מאוסה נבלות עכ"ל. - ודע: השביה קודם כל המג שתקם אותה, אבל אי במקום ההכרח משוכ וחאותו, ועיין לקמן פ נכון עמה לא אל צעלו

שהגם שתחיה אותו ללוחם ונלחם"י אף תחזיקה כי ה' הול"י א. וראית בש מל יפת תואר ומאומרו כעורה, וזה מן ה וינטרך לרבות כעו ולא יכתוב לא יפת צריך להעיר בענין לעמא אדם עלמו בו הכם במקום שצריך יחיר לעשות מעשה

ולא שצדק, שאם לא יאמר

לשם השמחה בקנה מצב אשה. המצוה

בִּידָךְ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהוֹן: יֵא וְתַחֲזִי 7 וְרֵאִיתְּ בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁת יִפְתָּהָר →
בְּשִׁבְיָה אֶתְמָא שְׁפִירַת חֲזוּ וְתַרְעִי בַּהּ וְתַסְבִּיהָ לְךָ לְאִשָּׁה:

רש"י

לקט בהיר

משצעה אומות"י: (יא) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע"י שאם אין הקצ"ה מתירה ישאנה באיסור (קידושין כ"ה), אבל אם נשאה סופו להיות שוגאה"י שנאמר אחריו (ט"ו) כי תהינן לאיש וגו' (תנח" - ספרי) וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה"י לכך נסמכו פרשיות הללו (תנח"י): אִשָּׁת. (ג) האריך רבינו לומר זאת הגם שהיינו הך מה שכבר אמר לרבות "כנענים", אפשר שכוונתו הגם שלא נחטרו בן אומה האומה ועדיין הם בתועבות הו' אומות אעפ"כ בטלים הם (מ"ל), ואע"ג שכבר השמיענו הכתוב הלכה זו בפ' שופטים (כ' י"א) כל העם הנמצא בה, עיי"ש שישבנו קושיא זו בס"ד: יד) פי' שמתגרה בו יזה"ר מחמת שמומד ומתאזה לה, אבל אם אינו חושק בצעילתה אלא שרצה לקחת לו אשה לא יא' לו (רמב"ן), שחיבת יפת תואר מיותר היא שהלא כתיב וחשקת צה ודרשין אפילו כעורה, ודאי לומר שאם צענין יפת תואר היא מותרת לך משום יזה"ר, וכן כתב רבינו בקידושין וז"ל, יפת תואר משמע מתוך שמתגרה בו יצרו מחמת יופיה היתרה לו ובקושי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר תמומות שמוטה בשר מסוכנת שמוטה ואע"פ שהיא מאוסה כדכתיב ציחוקאל (ד' י"ד) ולא בא צפי בשר פיגול, ולא יאכלו בשר תמומות נבילות לאחר שימותו והיו נבלות עכ"ל. - ודע שפלוגמא ומצוה רבה בין הראשונים (ובירושלמי פלוגמא דחנאי הוא) אם מותר לבא עליה מיד אחר השביה קודם כל המעשים של והבאת וגו' וגלגה וגו' ופי' ולקחת השביה, או פי' ולקחת כלל ואח"כ מפרש היאך יהיה שתקת אותה, אבל אסור לבוא עליה עד אחר כל המעשים, ואני לקצר באחי: טו) מה שדרש סמיכות (שאלו דרכו רק במקום ההכרח) משום שאמר שיצחור הרע במיעוטו, גמר אומר, שרע הוא, וסופו להיות רע, ויותר טוב היה לדמות חשקו ותאומו, ועיין לקמן פסוק י"ד, ולעיל בפ' שופטים (י"ז י"ח) והיה כשבתו: טז) כי מאחר שהיא שביה ומותרת, לבה לא נכון עמה לא אל צעלה ולא אל דת ישראל והפירות מן הקטם יא'ו בדמות האילן והשורש (רד"ק), וזה טעם ג"כ שסופה

אור החיים

שכגם שחביב אהב בגדר שביו לפי ערך המשחער ללוחם ונלחם"י) אף על פי כן ושביה, ומזה עיניך תחזינה כי ה' הוא הנותן לפניך ולא כחך ועולם ידך עושה חיל: יא. וראית בשביה אשת יפת תואר. הנה מאומרו יפת תואר משמע דוקא יפת תואר ומאומרו וחשקת צה דרשו בספרי אפילו כעורה, וזה מן החימה למה יאמר יפת תואר וילעך לרבות כעורה והיה לו לומר וראית אשת ולא יכתוב לא יפת תואר ולא וחשקת, ולישב הכתוב לריך להעיר צענין למה יא' ה' כדברים האלה לטמא אדם עלמנו צבת אל נכר, ובפרט צבת מעשה הנם במקום שצריך להוסיף טהרה ודיקוח צה' יחיר לעשות מעשה כיעור השנאויו אללו יתברך, וזה

אור בהיר

ולא שצין, שאם לא יאמר כן יהיה סתירה למה שאמר ונחמו ה' (ח) פי' לפי חולשתך ולפי גבורת אויבך הטבע נוחת שאתה תהיה

בא על אלהיך

הכתוב ר ושביה ו (כ' ע"ז) רבותי) פי שהן

וה' מלת ה השלמה שביה לא את שבו מותר לך ללא שייך נר במקום שר לידע ים בטלים

ה שאמר זה:

כמלול אור יפת אדם כיון תלמוד כשחשבה "ל אמרו " וטעם "ל אמרו ודקדק צו (לעיל) י שנאמר נר אומר עוד רמז

זר שהומה ד. ה) ס אדם יכול ת הוא שבו

יב וְהִבְאֵתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְתָּהּ אֶת־דְּרֹאשָׁהּ וְעָשִׂתָהּ אֶת־צַפְרָנִיהָ:

יב וְהִעֲלֵנָה לָנוּ בֵּיתְךָ וְהַגַּלְתָּ יָת רִישָׁהּ וְתַרְבֵּי יָת מוֹפְרָנָהּ:

לקט בהיר

רש"י

להיות שנואה: יד) מיצת אשת דבוק הוא, שלא אמר אשה יפת תואר (וגם לגמרי מיותר הוא - רא"ם) שאז היינו אומרים דוקא פנויה, אבל אשת חסר הדבוק שהוא מיצת איש המונח מעלמו (אודה"ח), ופשוט שפירושו אפילו אשת איש וכ"ש פנויה שאין בה רק איסור גויה, אבל אשת איש חוץ שהיא גויה היא בעשה דכתיב (ברא' ז' כ"ד) ודבק באשתו ולא באשת איש (תוס'), והגם שאין אישות לגוי לגבי ישראל אבל לגבי ידידה הלא אשת איש אחת מ' מלות בני נח ואין נפ"מ אם בזעלה ישראל או גוי וכאלו הותרה (ג"א), וזה הטעם שמהפך רבינו הסדר לפרש קודם שדברה תורה כנגד יב"ד, כלומר דבר איסור הותר כאן ליה ידעיין שפי' אשת אשת איש אפילו אשת איש, שרק מכה סמיכת מיצת אשת לא היינו אומרים שמתרת כי מלינו מיצת אשת גם צלי דביקות כגון (תה' נ"ח ט') וכל אשת כל חזו שמש (ג"א): יח) מיצת ועשתה מלשון תיקון, כמו (ברא' א' ז') ויעש אלקים את הרקיע שפירושו תקנו על עמדו, וזמה שנמנעת מלחמסס הרי כאלו היא גבלס ותקנס, והגם שניוול היא אלל ידיה ואלל אחריס, תיקון היא

אור החיים

אשה, וקרא לזו יפת תואר כי הנפש יפה עד מאד חלה שמתנולה במעשים הרעים וכשינואל היצר אז ישכיל האדם בנפשו מה יפה ומה נעימה היא, ואמר וחשקה בה פירוש אז החשק שהיה לו בדברי היצר ובפיתוייו ילבישם זה"י) לתקן לה המושכלות ועולם הקיים שכולו טוב, ואמרו והבאתה אל תוך ביתך לפי שעל ידי פיתוי הרע מתרחקת הנפש מהגוף ושוכן חלק רע במקומה, כדרך אומרו (איוב י"ח) טורף נפשו באפו, והגוף יקרא בית על דרך אומנם (תענית י"א). מי מעיד באדם קורות ביתו שהוא הגוף, וכשנואל יצרו יצא נפשו לחוץ ביתו ויקרא בעל נפש, ולהיות שהנפש שקנה (מ)מקום עמא לריך לנקותה מתחלואי הרע הנדבק בה שהוא בחינת שער הראש, והוא אומרו וגלחה את ראשה, גם בחינת הקליפה הרמוזה בצפרנים אמר כנגדה ועשתה את לפרניה לשון תיקון"י), וחסיר מסוה הטומאה המתכסה בה הנפש מרוח הטומאה, והוא אומרו והסירה את שמלת שזיה מעליה פירוש שקנתה משזיחה במקום טמא, וזה יהיה על ידי מירוק החטאים ודרכי התשובה והכנת הדעת מול אלהי ישראל צ"ה, ויבחר מקום מושב לה בית

אור בהיר

איש. כה) כלומר כל חשקן ותאוותן יהיו רק זה. כו) והיה פי' ועשתה את צפרניה שחיעול ותגלת אותם, וזוה מתקנס. כז) כמו אשה לבעלה. כח) פי' לזה כפל. כט) פי' לזווח לאיש על הנפש.

יג ותערי ית ותיתב בבייתן וית אמר יר תיעור לותה לאנתו: יד ויהי ותפטרנה פ תובננה בככ

שתחנולי: יג) שהם נחיס"י מתקשטות צמ (ספרי): וישבה ונתקל* זה יו צנוולכ (שס) אביה. כל כך חו עלצה בת (יד) ודיה אג שסופך לשנאו תשתמש צה"י לעצדות ושימו שניו נוחאות וחסת הוריה העכו"ם לה, ומירך שאין תנועות מרירות אחדים, כי מן ה השמיעה מטר ל דרשיין אומו אלו צפ' שופטים י"י חפלת בה אלל ה

אומר נפשו, לנפשה שהוא ממנו"ל, ואומנו שדרשו בספר

ל) פי' אל חפגמו

וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֹלֶת שְׂבִיָּה מֵעַלֶיהָ
 וַיֵּשְׁבָה בְּבֵיתָךְ וּבִכְתָּהּ אֶת־אָבִיהָ
 וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבֹא
 אֵלֶיהָ וּבַעֲלֹתָהּ וְהִיתָה לְךָ לְאִשָּׁה:
 וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ
 לְנִפְשָׁהּ וּמָכַר לְאֶת־מִכְרָנָהּ בַּכֶּסֶף
 לְאֶת־תַּעֲמֹר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ: ^L

יג ותערי ית כסות שביה מנה
 ותיתב בכיתך ותכפי ית אבוקא
 וית אמה ירח יומין וכתר כן
 תיעור קותה ותבעלנה ותחי קך
 לאנתו יד ויהי אם לא תחרעי בה
 ותפטרנה קנפשה ונכנא קא
 תזכננה בכספא קא תתגר בה

קָרַח יָת
פְּרָנְהָא:

עֲשָׂתָה
(יח) כְּדִי

אִישׁ חוֹן
זְרָאֵל אֲבָל
הַ הַטַּעַם
אִשָּׁת אִישׁ
(תה) נ"ח
שְׁפִירוּשׁוֹ
יִקְוֹן הִיא

f אומר
: באציה
ה, אמה
מיס זה
המיוחד
א אליה
י אומר
א לעמוד
ת אותה
: התקיה
זה והוא
לזוות על
ז להטיב
; על כל
ה (קהלת
ה, ודרשו
לך, והוא
ה פירוש
אין עליה
בר (ח"ג
ינה הוא

זומס, ובה

רש"י

שתנוול: (יג) והסירה את שמלת שביה. לפי
 שכם נאים^(ט) שהגויס (הארורים) צנתיכם
 מתקשטות במלחמה בשביל להצות אחרים עמהם
 (ספרי): וישבה בביתך. צבית שמשמש צו^(י) וכנס
 ונתקל* זה יולא ונתקל* זה רואה צבכיתת רואה
 צנוולס (סס) (כדי) שתחגנה עליו: ובכתה את
 אביה. כל כך למה^(יב) כדי שחא צת ישראל שמחה
 חו עלצה צת ישראל מתקשטת חו מתנוולת (סס):
 (יד) והיה אם לא חפצת בה. הכחוז מצשרך^(יג)
 שסופך לשנאותה (סס): לא תתעמר בה. לא
 השתמש צב^(יג) (ספרי - סנה: פ"ה), בלשון פרסי קורין
 לעצדות ושימוש עימראה, מיסודו של רבי משה

שינוי נוסחאות ונסתכל ונסתכל

לקט בדור

לגבי הנפרנים (רא"ם), ועוד לגבי אשה זאת תיקון הוא
 שזה תהיה מותרת לבעלה (מהרש"ל): (ט) משום
 דסתם צביות בגדיהן צלות ומטולאות, לזה אמר שאין הפי'
 שמלת שביה שמלות שלבשה בשעת שביה, אלא שמלות
 שנשצה בהן והם נאים (סד"ז): (ב) ר"ל ישיבה זו אין
 פירושה עכנה, וציתך זה אין פירושו סתם בית, שא"כ
 מיותר הוא, שכבר כתיב והצחמה אל מוך ביתך, ולכל היותר
 היל"ל וישנה שם, ועוד שזאת תעשה הפך תכלית המצוקש
 להתגנות עליו, שאדרבה ההסתכלות יתעורר תאומו, אלא
 ישיבה זו ישיבה ממש כגולם במקום אחד ולא להתעסק בשום
 דבר, וציתך זה בית המשמש בו צנתידות כדי שלא יסח
 דעמו ממעשיו המכוערים שחשק צנת אל נכר
 הצויה: (כא) פי' וכי בא הכחוז לזוות עליה לכבד
 הוריה העבו"ם להחזיל אחריהם צממי, ועוד קשה וכי אפשר לזוות לחדם שיכנה ויתמרמר אם לבו בל עמו והיא לא מר
 לה, ומיך שאין הכוונה שתצוא האצילות מעומקא דלצה אלא יזוה עליה להיות פניה כבשות בקרקע ותעשה לכל הפחות
 תנועות מרירות לא פנים להצות ושמות וכדי שתחגנה (מ"ל): (כב) דרכו של רבינו להביא דרושים כאלו במקומות
 אחרים, כי מן הסתם פירושו של חיצת "והיה" דבר הנמשך מדבר, כגון והיה אם שמוע וגו' יהיה נמשך מזה שאחן ע"י
 השמיעה מטר ארנכס, אבל כאן לא יתכן לומר שע"י שלא תחפון זה מזה ימשוך שתשלחנה, והיל"ל אם לא חפצת, לזה
 דרשין אותו דלעיל שמכל מה דאמרין יהיה נמשך שלא תחפון זה, כי היא אהבה המלויה בדבר כאמנון ותמר, ועיין לעיל
 צפ' שופטים (י"ז י"ח) והיה כשנתו, וכעין זה כתב בגור ארי' ז"ל, או יאמר שדורש לשון עבר של "חפצת" שמעולם לא
 חפצת זה אלא החאה הטו עיך וכשיעבור המסית הנה היא גויה שגואה: (כג) פי' עד שלא שלחתה והיא אלנך, וכאילו

אור החיים

אומר נפשי, והוא מה שרמז באומר ושלחתה לא ימשול למכרה, ואומר בכסף לפי
 לנפשה שהוא הכנינה שתחזור למקום שילתה שיאמר אדם איך ימשול אדם בנפשו למוכרה^(י) לזה
 ממנו^(י), ואומר ומכור לא המכרה וגו' על דרך מה אמר בכסף לשון כוסף, כי באמלעות תאות וכוסף
 שדרשו בספר הזהר (ח"צ ל"ז) בפסוק לעם לזות בני אדם ימכרו את נפשם ביד אויב, ורמזו

אור בדור

ל) פי' אל חפגמוה צמטאים, כדי שתוכל לחזור למקורה הנקרא נפש. (לא) זה הס"מ. (לב) הלא אין זה דבר גשמי לקנות מיד

אלהים: יי' יהוה אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה קבל: טו ושבתתי אני את השמחה אשר

תרגום
 כמלל, בגין דליתוהי דחיל מן קדם יי' יהוה אית הכלו דאתגור למהוי מתעבד על אפי ארעא, דאית צדיקיא דמטי להון ביש פאלו אנון עבדון בעובדי חיביא, ואית חבין דמטי להון

טב פאלו אנון עבדון בעובדי צדיקיא, וחיות ברוח קודשא, דבישא דמטי לצדיקיא בעלמא הדין לא על חוביהון, אלהין למגבי מנהון חובא קלילא, למהוי אגרהון שלום לעלמא דאתי, וטב דמטי לחביא בעלמא הדין, לא על זכותהון, אלהין למפרע להון אגרא על זכותהון קלילא דעבדו, למהויהון אכלין אגרהון בעלמא הדין, ולהוכרא חולקהון לעלמא דאתי, אמרתי במימרי דאף דין הכלו: טו ושבתתי אנא ית חרות אורייתא,

שפתי חכמים

מלפני האלהים: (יד) יש הבדל. דבר המצוה לא כצדירות: אשר יש צדיקים. שמגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים. אמרתי שגם זה אחד מן ההבדלים הנוהגים בעולם. ורבותיו דרשו ללד אחר במסכת הוריות (י), ואינו מיושג לי על שיטת דיבור שקיים החכם לומר שגם זה הכל: (טו) את השמחה. שיהא שמת צמלקו, ועוסק צפוקודים ישרים משמתי לב, ולא יהא שטוף אחר הרעות הון צנשן וצמרתם וגזל. כל מי שאינו שמת צמלקו ושטוף אחר הממון צל לידו עבירות גזל ולונאה ורצח, ושאינו שמת צמלקו לענין אהבת אשתו שטוף אחר השנים להכרר אחרי אשת

מצודת דוד

איננו ירא מלפני אלהים: (יד) על הארץ. בזה העולם: כמעשה הרשעים. מה שהיה ראוי להגיע אל הרשעים על מעשיהם: כמעשה הצדיקים. מה שהיה ראוי להגיע אל הצדיקים על מעשיהם: אמרתי שגם זה הבדל. רוצה לומר אף כי אם רק מעט מן הזמן מגיע טובה אל הרשעים ורעה אל הצדיקים. ויש בזה מה מן התועלת, כי אם היה מגיע טובה לצדיקים ורעה לרשעים, היה זה הפסוק עד פסוק גם זו ראיתי חכמה, הם ששה עשר פסוקים בענין אחד דבקים, גם זה הפסוק הוא מן הענין של מעלה, יש צדיקים שמגיע אליהם מה שהיה ראוי להגיע לרשעים על מעשיהם והפך הדבר, וכאשר ראיתי זה אמרתי הכל הבל בין צדיק ורשע, כענין ואני כמעט נטיו רגלי כי קנאתי בהוללים (תהלים עג א): (טו) ושבתתי. או שבתתי את השמחה, כי אין טוב

אבן עזרא

מדרשי חז"ל
 (יד) אשר יש צדיקים וגו'. אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה, ואוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של

ארום לית טב לאנש בעלמא הדין תחוח שמשא, ארום אלהין למיכל ולמשתוי ולמחדי במורחיה ובחולקיה דאתיהיב ליה מן שמיא, ולא יושימ ידיה בחטופין ואניסא, והוא ילויניה לשלם לעלמא הווא, ויקפיל אגר שלום בעלמא הדין תחוח שמשא ונו דאתעבד על ארעא, שפתי חכמי

ס מה שפירשי זה פה ולא קוד פעמים אכילה ושתיה. היינו דמ וז"ל המדרש על פסוק הזה, כל במגלה זאת בתורה ובמעשים ו א"ר ירמיה זו בנין אב שבכח בעמלו בעולמו בעוה"ז ימי מאלל ומשתה בקבר, אלא אל שנושה האדם עכ"ל. ולפי המד לתורה, והאכילה למעשים טובי משה אלמשינו. ואין צ

משמש לשון דוגמא כמו כאשר לו כג, כאשר כלו לאכול וגו' כל מעשה האלהים: ע

מצודת צי

טו) ילוננו. ענין התחברות. כמו (תהלים פג ט): עמו בעת יעמול לכל יצטעה-הו נתן לו האלהים לחיות בזה העו שמתו את לבי לדעת חכמה ולד

ספורנו

הומניים את ההכרחי המספיק לו. את השלמות המכוון כעיון ובמ להשיג מותרות: טו כאשר נתתי וזה שבתתי כאשר פניתי אל העיון השמש. וכמו כן פניתי לראות א

לאכול ולשתות. וסמך ליה והו כעמלו בעולמו בעולם הזה. ימ

עולם הזה בעולם הזה. (הוריות י).
 (טו) ושבתתי אני את השמחה. זו שמחה של מצוה. → (שבת ל:).

בנין דליתוהי קדם יי: דאית אתגור למתו ול אפי ארעא, דיקיא דקמי פאלו אנן נוכדי תביא, דקמי להון קמי לצדיקיא אנרהון שלים למפרע להון דין, ולהוכרא זרות אורייתא,

אך ולשמחה מה בחלקו וכי: ומד מן הסבלים ת דיבור שקיים ריס משמחי לג, הממנון על לידי יסר אמרי אשת

טל הבחירה, כי יק בעבור עונש הצדיק כמעט כי על כל פנים רפויים ביד ידעת הצדיקים: כי אני את ענין

ישר יש צדיקים לקנות שם רע רשעים שמגיע זוב בהמון, כמו מכות פרושים: המון הפתאים: יחתי אני את שיג מן הדברים

(י: זחה של מצוה.

ארום לית טוב לאנש בעלמא הדין תחות שמשא, ארום אלהין למיכל ולמשתי ולמחדי בטורחיה ובחולקיה דאתיהיב ליה מן שמיא, ולא יושיט ידיה פחטופין ואניסא, והוא ילויניה לשלם לעלמא ההוא, ויקביל אנר שלים על טורחיה דטרח בשלמותא כל יומי חייה דיהיב ליה יי בעלמא הדין תחות שמשא: מו כמא דיהבית ית לבבי למנדע חוכמת אורייתא ולמחוי ית גון דאתעביד על ארעא, ארום אף חפימא דיצפי למעסק באורייתא ולאשכחא חוכמתא, שפתי חכמים

ס מה שפירשי זה פה ולא קודם לכן שהוזכר כמה פעמים אכילה ושתייה. היינו דמפסוק זה למדו רז"ל וז"ל המדרש על פסוק הזה, כל אכילה ושתייה שנאמר במגלה זאת בתורה ובמעשים טובים הכתוב מדבר. א"ר ירמיה זו בנין אב שבכולם שנא' והוא ילוננו בעמלו בעולמו בעוה"ז ימי חייו לקבר, וכי יש מאכל ומשתה בקבר, אלא אלו תורה ומעשים טובים שעושה האדם עכ"ל. ולפי המדרש הזה השתיה כנוי לתורה, והאכילה למעשים טובים. כן כתב מהור"ר משה אלמשינר. ואין צורך כל כך:

מצודת ציון (טו) ילוננו. ענין התחברות. כמו גם אשור גלוי עמם (פסלים פג ט):

מצודת ציון (טז) כאשר רבנו יצטער הרבה בטורח העמל: ימי חייו. השמחה יתחבר עמו בעמלו בכל ימי חייו אשר נתן לו האלהים לחיות בזה העולם: (טז) כאשר. מוסב למעלה לומר מתי שכחתי את השמחה, ואמר כאשר שמתתי את לבי לדעת חכמה ולהתבונן בה ולראות במוחש דבר הנעשה, למען השכיל מהם הנהגת האדם: כי הזמניים את ההכרחי המספיק לו. והוא ילוננו כי בו ישיג את השלמות המכוון בעיון ובמעשה, ולא יאבד זמנו להשיג מותרות: טון כאשר נתתי את לבי לדעת חכמה. וזה שכחתי כאשר פניתי אל העיון וראיתי שיצטרך בו השתדלות עם זמן רב: ולראות את הענין אשר נעשה תחת השמש. וכמו כן פניתי לראות את רב ההשתדלות והזמן הצריכים בהשגת מותרות כעסקי חיי שעה: כי גם ביום

מדרישי חז"ל לאכול ולשתות. וסמך ליה והוא ילוננו בעמלו ימי חייו, בעמלו בעולמו בעולם הזה. ימי חייו לקבר, וכי יש

אין טוב לאדם תחת השמש פי אם לאכל ולשתות ולשמוח והוא ילוננו בעמלו ימי חייו אשר נתן לו האלהים תחת השמש: מו כאשר נתתי את לבי לדעת חכמה ולראות את הענין אשר נעשה על הארץ פי גם ביום ובלילה שנה

ההוא, ויקביל אנר שלים על טורחיה דטרח בשלמותא כל יומי חייה דיהיב ליה יי בעלמא הדין תחות שמשא: מו כמא דיהבית ית לבבי למנדע חוכמת אורייתא ולמחוי ית גון דאתעביד על ארעא, ארום אף חפימא דיצפי למעסק באורייתא ולאשכחא חוכמתא, רש"י

איש: לאכול ולשתות. ממה שמן לו הקנייה: ולשמוח. נחלקו. ומדרש אגדה כל אכילה ושתייה שזקבלת אינה אלא תלמוד תורה ס, כענין שנאמר לנו שזרו ואלכו וגו' (ישעיה נה א): והוא ילוננו יתחבר עמו. כענין שנאמר (שם נח ט) והלך לפניך לדקן: ימי חייו אשר נתן לו האלהים. יעשה כך. וסוף המקרא מוסב על ראשו, ומקרא מסורס הוא, אין טוב לאדם ימי חייו אשר נתן לו האלהים כי אם לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילוננו בעמלו: (טו) כאשר נתתי את לבי. אין כאשר זה משמש לשון דוגמה כמו כאשר תעשו כן יעשה (נמדנר טו יד), אלא לשון זמן, כמו כאשר כל יוסף (בראשית לו כג), כאשר כלו לאכול וגו' (שם מג ט), אף זה כן כשהייתי נותן לבי לדעת ולחור וגו', אז וראיתי את כל מעשה האלהים: שנה בעיניו איננו רואה. הרשע השטוף אחר הממון והעריות:

מצודת דוד השמחה, אשר אין טוב לאדם בעולם כי אם לאכול ולשתות כאות נפשו: לשמוח. על ידי כי האכילה והשתיה מביאים את השמחה: והוא. השמחה יתחבר עמו בעת יעמול לבל יצטער הרבה בטורח העמל: ימי חייו. השמחה יתחבר עמו בעמלו בכל ימי חייו אשר נתן לו האלהים לחיות בזה העולם: (טז) כאשר. מוסב למעלה לומר מתי שכחתי את השמחה, ואמר כאשר שמתתי את לבי לדעת חכמה ולהתבונן בה ולראות במוחש דבר הנעשה, למען השכיל מהם הנהגת האדם: כי

אבן עזרא לאדם רק האכילה והשתיה. ופירוש ילוננו בעמלו. ילוח עמו זה הדבר שישמח ויתענג: (טז) כאשר. וזה שכחתי כאשר פניתי אל העיון וראיתי שיצטרך בו השתדלות עם זמן רב: ולראות את הענין אשר נעשה תחת השמש. וכמו כן פניתי לראות את רב ההשתדלות והזמן הצריכים בהשגת מותרות כעסקי חיי שעה: כי גם ביום

מדרישי חז"ל לאכול ולשתות. וסמך ליה והוא ילוננו בעמלו ימי חייו, בעמלו בעולמו בעולם הזה. ימי חייו לקבר, וכי יש

תרגום יונתן

א ותהוה כד תב שאול
 מבתר פלשתאי ותוואו
 ליה למיכר הא דוד
 במדברא דעין גדי:
 ב ודבר שאול תלתא
 אלפין גבר עולים מפל
 ישראל ואול למיכעי
 ית דוד ונברוהי על
 אפי שקיפי כיפיא:
 ג ואתא לחמרי ענא
 העל אורחא ותמן
 מערתא ועל שאול
 למעבד צורכיה ודוד
 ונברוהי בסופי מערתא
 יתבין: ד ואמרו גברי
 דוד ליה הא יומא
 דאמר יי לך הא אנא
 מסר ית פעיל דבכך
 בידך ותעפיד ליה
 כמא דחמין בעינך

יונתן

קדם שאול
 יהוי פמגון
 על גברוהי
 כו ואוגרא
 שאול למיכר
 זיל אר
 פלשתאי על
 ותב שאול
 בתר דוד
 ת פלשתאו
 יז לאתרא
 פלגותא
 זפליג ביה
 יז גדי:

זל שאול חלוק
 ג חרלו מיד
 ה, כן מרגמו

יה המסכת את
 כו) פשוט
 יום (לקמן טו ז):

אמר בדרש,
 זל בר נחמני
 יד, מהם היו
 ממנו, ומהם
 שי מצוי לנו
 קות, שבשעה
 מקום, היה
 יש שהיו אתו
 זן ומשתחין
 ו נס במקום

שמואל א כד
 כַּאֲשֶׁר שָׁב שָׁאוֹל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיָּגֵדוּ
 לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּמִדְבַר עֵין גִּדִי: ס
 ב וַיִּקַּח שָׁאוֹל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ בַּחֹר
 מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךְ לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד
 וְאֲנָשָׁיו עַל־פְּנֵי צוּרֵי הַיְעֵלִים: ג וַיָּבֵא
 אֶל־גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל־הַדָּרֶךְ וְשֵׁם
 מְעָרָה וַיָּבֵא שָׁאוֹל לְהַסֵּךְ אֶת־רַגְלָיו
 וְדוֹד וְאֲנָשָׁיו בִּירְכְתֵי הַמְעָרָה יֹשְׁבִים:
 ד וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם
 אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה אֵלֶיךָ הִנֵּה אֲנֹכִי נֹתֵן
 אֶת־אִיבֹךָ קִרִי: אִיבֹךָ בְּיָדְךָ וְעָשִׂיתָ לוֹ
 כַּאֲשֶׁר יִטֵּב בְּעֵינֶיךָ וַיִּקַּם דָּוִד וַיִּכְרֹת
 אֶת־כַּנְף־הַמְּעִיל
 בַּלַּט: ה וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּךְ לֵב־דָּוִד

→

רש"י

יונתן: (ב) צורי היעלים. סלעי היעלים: (ג) להסך את רגליו. להפנות לנקבים גדולים: (ד) ויהי

מצודת דוד

(ב) צורי היעלים. סלעים גבוהים אשר היעלים
 מסך את רגליו. לעשות צרכיו
 בנקבים, כי דוד הצנועים לסך ולכסות הרגלים. וכן אך
 מסך הוא את רגליו (שפטיס ג טז): בירכתי. בסוף. וכן

מצודת ציון

(ב) בחר. כל אחד היה נבחר: (ג) גדרות הצאן. דיר
 שהצאן רובצים בה: להסך את רגליו. לעשות צרכיו
 בנקבים, כי דוד הצנועים לסך ולכסות הרגלים. וכן אך
 מסך הוא את רגליו (שפטיס ג טז): בירכתי. בסוף. וכן

רד"ק

טבילה, וכל המטיל מים טעון קדוש ידים ורגלים.
 והוא דרך כבוד, והוא ענין יציקה מענין נסך, ואם
 הם שני שרשים. או הוא לשון סכוך. וכן פירשוהו
 רבותינו ז"ל (ברכות סב): אמר רבי אלעזר מלמד
 שעשה עצמו כסוכה, כלומר מתוך צניעות גדולה
 שהיתה בו, היה מסך עצמו בעת היציאה שלא
 יראה בשרו ערום. "ורגליו" דרך כבוד והוא כינוי
 לאבר היציאה, וכן את מימי רגליהם (מ"ב יח כז):
 בירכתי המערה. נחבאו שם מפני שאול:

הזה: (ב) על פני צורי היעלים. כי היעלים בצורים
 ובסלעים שוכנים, כמו שנאמר גם כן (איוב לט א)
 יעלי סלע, והוא אקו הנוכר בתורה (דברים יד ה),
 ואמר כי הוא תיש הבר (חולין פ). ויונתן תרגם
 על אפי שקיפי כיפיא, ולא ידעתי מה היה דעתו
 לתרגם יעלים כיפיא: (ג) להסך את רגליו. להשתין
 מים, ויונתן תרגם למיעבד צורכיה, רוצה לומר
 להפנות הנקבים הגדולים, וכן במשנה (ימא ג ב) זה
 הכלל היה במקדש, כל המסך את רגליו טעון

מדרשי חז"ל

(ד) ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל וגו'. כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם, שנאמר והמלך דוד וקן

אֶתְּוֹ עַל אֲשֶׁר פָּרַת אֶת־כַּנָּף אֲשֶׁר
 לְשֹׂאֵל: וַיֹּאמֶר לְאֲנָשָׁיו חֲלִילָה לִי
 מִיְהוָה אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
 לְאֲדֹנָי לְמֹשִׁיחַ יְהוָה לְשַׁלַּח יָדַי בּוֹ כִּי־
 מֹשִׁיחַ יְהוָה הוּא: וַיִּשְׁפַּע דָּוִד אֶת־
 אֲנָשָׁיו בַּדְּבָרִים וְלֹא נָתַנּוּ לְקוֹם אֶל־
 שָׂאוֹל וְשֹׂאֵל קָם מִהַמַּעֲרָה וַיִּלָּךְ
 בַּדָּרֶךְ: ס הַ וַיָּקָם דָּוִד אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא
 מִן הַמַּעֲרָה קָרִי: מִהַמַּעֲרָה וַיִּקְרָא אַחֲרָיו
 שָׂאוֹל לְאָמֹר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּבֹט שָׂאוֹל
 אַחֲרָיו וַיִּקַּד דָּוִד אַפָּיִם אַרְצָה

וְקָם דָּוִד וּפָסַק יָת כַּנְּף
 מְעִילָא דְלְשֹׂאֵל בְּרִי
 הַ וְהוּא בְּתֵר פִּן וְחִשַׁב
 דָּוִד בְּלִיבִיהַ עַל דֵּי
 פָּסַק יָת פִּנְפָּא דֵּי
 לְשֹׂאֵל: וַאֲמַר
 לְנִבְרֹהֵי חֶס לִי מִן
 קָדָם: אִם אֶעֱבִיד יְתָה
 פִּתְנָמָא דְרִין לְרִבּוּנָהּ
 לְמֹשִׁיחָא דֵּי לְאוֹשְׁמָא
 יְדֵי בִיהַ אֲרִי מֹשִׁיחָא
 דֵּי הוּא: וּפִיִּס דָּוִד
 יָת נִבְרֹהֵי בְּפִתְנָמָא
 וְלֹא שְׁבָקִינוּן לְמִיָּקָם
 עַל שָׂאוֹל וְשֹׂאֵל קָם
 מִמַּעֲרָתָא וַאֲוֹל

פְּאֹרְתָא: ח וְקָם
 בְּתֵר פִּן וּפָסַק
 מִעֲרָתָא וַיִּקְרָא
 שֹׂאוֹל לְמִיָּמֶר ו
 מִלְּבָא וְאִסְתְּכִי ל
 לְאַחֲרֹהֵי וַיִּכְרַע
 עַל אַפּוֹהֵי עַל א
 וּפְסִיד: ט וַאֲמַר
 לְשֹׂאוֹל לְמָא אַתָּה
 יָת פִּתְנָמֵי בְּנֵי א
 דְאֲמַרִּין הָא דָּוִד
 בִּישְׁתָּד: י הָא
 דִּין תּוֹאֵה עֵינְךָ
 דְמִסְרָךְ: י" וַיִּבֹט
 בִּידֵי מִמַּעֲרָתָא ו

רש"י

אחרי כן וגו'. ויאמר לאנשיו חלילה. שני זכריות הללו כחובין שלא כסדרן, אלא כיון שהחמיל לדבר זכריות המעיל, כלה כל דבריו ואמר שאף זכריות המעיל נמטרט, ואמר כך חוזר לדבריו הראשון ואומר על שאמרו לו אנשיו הנה היום וגו' השיב להם חלילה לי וגו'.

מצודת דוד

מקננים בהן, וכן נאמר (איוב ט א) הידעת עת לדת יעלי סלע: (ד) הנה היום. אולי נאמר לו על ידי נביא שימסור ה' אויביו בידו וחשבו אנשיו שעל היום הזה נאמר, ולזה אמרו הנה זהו היום וגו' ולזה לך ועשית לו וגו': (ה) ויך וגו'. לבו היתה מתנענעת ומכה בקרבו כדרך החרד ומצטער, וזה בחשבו שלא עשה הטוב והוא כמרים יד במשיח ה': (ו) ויאמר לאנשיו. האומרים אליו להרוג את שאול: חלילה לי מה'. הדבר הזה הוא חולין לי מחמת מצוות ה', וחוזר ומפרש הדבר ואמר אם אעשה וגו' לשלוח ידי בו: כי משיח. והתורה הזהירה עליו (דברים י ט):

מצודת ציון

ולירכתי המשכן ימה (שמות טו ט): (ד) כנף המעיל, שיפולי המעיל: בלש. בחשאי. כמו דברו אל דוד בלש ויכרות את כנף המעיל. ודרשו רבותינו (ברכות סב:) כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה מהם, שנאמר ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו (מ"א א א). בעונש שכרת מעיל שאול היה לו זה: (ה) ויך לב דוד אותו. חשש בלבו שמא יחשוב ה' לו עון בכרתו כנף מעיל המלך, כי אף על פי שהוא היה רודפו, אף על פי כן יש לו לירוא ממנו. ויונתן תרגם וחש דוד בליביה: (ו) חלילה לי. הם חשבו

רד"ק

(ד) אשר אמר ה'. אמר לו על ידי שמואל או גד או נתן הנביא שיתן אויביו בידי ושיצלה למלוכה, אבל על שאול לא נאמר לו כי לא נפל בידו. אבל אנשי דוד אמרו לו אחר שהאל הבטיחך שיתן אויבך בידך, הנה שאול ראש אויבך, והנה עתה הגיע היום כי הנה הוא בידך. ולטעם זה פירשתי שכתוב אויבך וקרי אויבך: כאשר יטב בעיניך. ביו"ד אית"ן לבד, ויו"ד השורש נפלה מהמכתב:

מדרשי חז"ל

בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו. (ברכות סב:).

(ו) וישמע. הכדל.
 (ט) למה תשמע. לו
 דואג: (י) ואמר לה

מצו
 (לעיל יט ט): (ח) וישם
 וישסעהו כשסע הגדי ט
 הקדקוד: א

להרו

כי להרגו הלך אליו.
 אמרו לו למה לא הרו
 משיח ה' הוא: (ז)
 בדברים טובים, כי:
 להרגו כיון שלא הרג
 בדברים בפת"ח הבי"ו
 לומר אותן דברים שזו
 בדברים אלו. ויונתן ו
 באותו דרך שזכר, וכ
 הדרך (פסוק ז): (ח)
 מהמזרה, והענין אחד:

(י) ואמר להרגך ותהו
 לומר, ותחס וחסתי:

Albo, Joseph, 15th cent

10

רבי יוסף אלבו ספר העקרין השלם

עם פירושי

"עץ שתול"
שרשים וענפים
לרבי גדליה ליפשוץ
מלובלין

"אוהל יעקב"
לרבי
יעקב קופלמן
מבריסק דקווא

מהדורה מדויקת מנוקדת ומפוסקת
בתוספת מראי מקומות
מפאתחות מפורטים
וציורים

חלק שני

הוצאת ספרים "חורב" ירושלים
תשנ"ה

פרק לג

7 ← הדבר הנותן שלמות אל המצוה כדי שישג על ידה התכלית המכונן בה הוא השמחה, כי השמחה נותנת גמר ושלמות אל הדבר הנפעל, עד שהפעל האחד בעצמו כשיעשה בשמחה ובטוב לב יקרא מעלה, וכאשר יעשה בעצבון יקרא פחיתות. וזה דבר נחבאר במאמר השני מספר המדות לאריסטו, כי הנדיב כשיעשה פעל הנדיבות והוא שמח בפעל ההוא יקרא מעלה, ואם יפעלהו בעצבון יקרא פחיתות. וכן נמצא הכתוב מיעד הגמול על עשית הצדקה בשמחה, אמר (דברים טו, י): "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יי אלהיך", תלה הברכה ב"ולא ירע לבבך" ולא ב"נתון תתן לו".

ויתבאר זה באור יותר שלם על זה הדרך: אין ספק כי הפעל היותר נקבד והיותר מעלה ראוי שיקבל עליו שכר מהשם על עשיתו, והענש על הפכו, לפי הדרך התוריי. ואין בעולם פעל יותר נקבד ויותר מעלה שראוי שיקבל עליו שכר כפי האמת בעצמו וכפי הסכמת כל האנשים אלא עבודת השם יתברך. ונמצא הכתוב מיעד הענש הגדול על מי שאינו עובד השם יתברך בשמחה, אמר משה במשנה תורה (שם כח, מז-מח): "תחת אשר לא עבדת את יי אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ועבדת את-איביך וגו', תלה הענש על שלא עבד השם יתברך בשמחה לא על שלא עבד במחלט.

← וענין הכתוב יורה שפרושו כך: כי לא יתכן שיאמר שהענש יגיע אליו על שלא עבדו בהיותו בשמחה, שאם כן יתחייב שלא יהיה האדם מחויב לעבד את השם יתברך כשלא יהיה בשמחה וברב כל, ומזה יראה שקיום המצוה בשמחה נותן גמר ושלמות אל המצוה. ולזה תמצא המשורר מזהיר על עבודת השם יתברך שתהיה בשמחה, אמר (תהלים ק, ב): "עבדו את יי בשמחה באו לפניו ברננה", ולפי זה ראוי שנשאל אם עבודת השם יתברך אי אפשר שתשג על השלמות אלא אם כן היא בשמחה ובטוב לבב. ונתבאר בפרק שעבר שעקר עבודת השם יתברך ראוי שתהיה ביראה, והיראה דבר מתריד הלב ומעציב אותו, ואיך אפשר שתהיה עבודת השם יתברך משגת בעצבון ושמחה ביחד עם היותם הפכיים.

ענפים

[א] יתחייב שלא יהיה האדם מחוייב וכו' כשלא יהיה בשמחה וברוב כל וכו': נראה שזה החיוב אינו צורך, כי נוכל לומר אף כשלא יהיה בשמחה מחוייב גם כן לעבוד להשם יתברך, ומה שאמר הכתוב "בשמחה" הוא בעבור כי בהיותו בשמחה אין לו שום התנגדות על שלא לעבוד השם יתברך, כי אי אפשר לו לומר שאינו יכול לעבוד את השם בעבור שיש לו דאגות וטרדות לטרות אחר מחייתו וכיוצא כי יש לו הכל יותר מדאי. והוא שאמר: "מרוב כל", רוצה לומר השמחה והטוב שיש לו הוא בעבור שיש לו הכל על צד הרבוי ולכן אין לו שום דאגה. אבל לפי המחבר שרצונו לומר שהכתוב רצה להודיע לנו שצריך לעבוד את השם יתברך בשמחה אם כן "כל" אינו מחייב שפור, אם לא שנאמר כי "מרוב כל" הוא נתינת טעם למה לא עבדו את ה' בשמחה, והוא בעבור שהיה להם הכל על צד הרבוי ומסבה זו לא היו יכולין להיות בשמחה, על דרך (אבות ב, ו): מרבה נכסים מרבה דאגה, או מחמת הרבוי באו לידי רוממות הלב על דרך (דברים ח, יד): "ורם לבבך ושכחת את יי אלהיך" וגו', ועיין מה שכתבנו מזה לעיל במאמר שני פרק ט"ו בענפים וק"ל נראה לי.

והתר זה הספק הוא על זה הדרך: כי זה על שלמות הכח ההוא, וכשלא יעט ההוא או על חסרון בריאותו. וכאשר הוא ממנו, כן הוא שלמות אליו שיפחד מפ שיפחד ממנו - הוא חסרון אליו. כי נ (א) ערכוב שכלו ואם על (ב) בטול חוש הפרקים: מי שיכאב דבר מגופו ולא הנפש, בהיותה יראה וחרדה ממה שן שקלה, וכאשר תגדל מעלת הנפש ושן ורוממותו ותחרד ממנו יותר ותירא מ וכשימצא האדם בנפשו המדרגה הזא לפי שזה יורה על בריאות נפשו ושלמ מה שאמר (תהלים ק, ב): "עבדו את יי ודרך הדיוטות, אבל ראוי שתהיה הענ וגילו ברעדה", כלומר: שעקר עבודת הנפש רוממות ה' והתנשאותו, ותירא ותגיל ותשמח באותה היראה והרעד שזה יורה על שלמותה ובריאות שכן ועל כן אמר: "וגילו ברעדה" - להו וכן השמחה תתן שלמות וקיום אל הן כשישון לפי המה", רוצה לומר: כי ועדות וחקים. ועל המשפטים אמר (ש להורות כי המשפטים שלמותם הוא מ "ואקמה". אמר עתה כי העדות שהם למרגש, לפי שהשכל מקבל אותם בע (שם שם, קיא): "נתלתי עדותיך לעולו אבל החקים שהם הדברים שבאו בתו כלאים וזולתם ממה שאין להם טעם להכניע השכל כדי שישפכים בעשיתו אהל יעקב

פרק לג (א) ערכוב שכלו: רוצה לומר שני

והתור זה הספק הוא על זה הדרך: כי כל פח מכחות האדם כשיעשה פעלתו כראוי יורה זה על שלמות הכח ההוא, וכשלא יעשה פעלתו כפי מה שראוי יורה זה על חסרון הכח ההוא או על חסרון בריאותו. וכאשר הוא שלמות באדם שלא יפחד ממה שאין ראוי לפחד ממנו, פן הוא שלמות אליו שיפחד ממה שראוי לפחד ממנו, ואם לא יפחד ממה שראוי שיפחד ממנו - הוא חסרון אליו. כי מי שלא יפחד מהכניס ידו באש יורה זה אם על ערבוב שכלו ואם על בטול חוש ידו, כמו שאמר אפוקר"ט במאמר השני מספר הפרקים: מי שיכאב דבר מגופו ולא ירגיש בכאבו ברב עניניו הנה שכלו מערפב. וכן הנפש, בהיותה יראה ותראה ממה שראוי שתחוד ממנו יורה זה על בריאותה ושלמות שכלה, וכאשר תגדל מעלת הנפש ושלמות שכלה פן תשער יותר התנשאות השם ותברך ורוממותו ותחוד ממנו יותר ותירא מלעבר על דבריו.

וכשימצא האדם בנפשו הפדרגה הזאת מן היראה ראוי שיהיה שש ושמח ביראה ההיא, לפי שזה יורה על בריאות נפשו ושלמות שכלו. ולהעיר על זה באר דוד במקום אחר, כי מה שאמר (תהלים ק, ב): "עבדו את-י' בשמחה", לא שתהיה העבודה בשחוק וקלות ראש ודרך הדיוטות, אבל ראוי שתהיה העבודה ביראה, אמר (שם ב, יא): "עבדו את-י' ביראה וגילו ברעדה", כלומר: שעקר עבודת השם יתברך ראוי שתהיה ביראה ורעדה כשתשער הנפש רוממות ה' והתנשאותו, ותירא ממנו בהיותה מבחנת שפלות ערפה וגדל מעלתו, ותגיל ותשמח באותה היראה והרעדה בעבור ששערה הדבר הנורא שראוי לירא ממנו, שזה יורה על שלמותה ובריאות שכלה, ובגילה הזאת שתשיגו תהיה עבודתכם שלמה, ועל פן אמר: "וגילו ברעדה" - להורות שהשמחה נותנת גמר ושלמות אל העבודה. וכן השמחה תתן שלמות וקיום אל הדבר. אמר דוד (שם קיט, קיא): "נחלתי עדותיך לעולם כי-ששון לבי המה", רוצה לומר: כי לפי שהתורה נחלקת לשלשה חלקים, למשפטים ועדות וחקים. ועל המשפטים אמר (שם שם, קו): "גשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך", להורות כי המשפטים שלמותם הוא מצד היותם דברים נמצאים בפעל, ועל פן אמר בהם: "ואקימה". אמר עתה כי העדות שהם הדעות והדברים שבאו בתורה מסכימים למשכל או למרגש, לפי שהשכל מקבל אותם בשמחה והשמחה היא סבת קיומם בנפש, ועל פן אמר (שם שם, קיא): "נחלתי עדותיך לעולם" וגו'.

אבל החקים שהם הדברים שבאו בתורה שאין השכל מסכים בהם, כאכילת חזיר ולבישת כלאים וזולתם ממה שאין להם טעם ידוע, בעבור שאין השכל מקבלם בשמחה, וצריך להכניע השכל כדי שייסכים בעשייתם בשמחה, על פן אמר (שם שם, קיב): "נטיתי לבי

שרשים

אהל יעקב

פרק לג (א) ערכוב שכלו: רוצה לומר שגעון. (ב) בטול חוש ידו: פרק לג (א) ערכוב שכלו: רוצה לומר שגעון.

יא השמחה, כי יצמו כשיעשה ה דבר נתבאר יא שמח בפעל יעד הגמול על אך לו כי בגלל ון תתן לו".

והיותר מעלה התוריי. ואין בעצמו וכפי הגדול על מי : "תחת אשר תלה הענש

ל שלא עבדו יתברך כשלא ז אל המצוה. (תהלים ק, ב): השם יתברך בפרק שעבר זעזיב אותו, יתם הפכיים.

לומר אף כשלא יהיה לוח על שלא לעבוד זכר יותר מדאי. והוא מחבר שרצונו לומר נחית טעם למה לא נכסים מרבה דאגה, מאמר שני פרק ט"ו

לעשות חקיקה לעולם עקב, כלומר: השיתוי והכרחתי שקלי בעל כרחו לעשותם, וזה מצד תקנת השכר הנצחי המקנה בעשייתם, וזהו: "לעולם עקב". ומצד השכר ישמח בהם, ומצד השמחה ימשך הקיום אל הנפש בהם. ועל זה היה דוד משבח עצמו ואומר (שם שם, סב): "שש אנכי על-אמרתך כמוצא שלל רב", כלומר: כי השמחה בחקים שאינם מצד עצמם אלא מצד שהם אמרתך אני שמח בקיומם שמחה גדולה כמוצא שלל רב.

אבל כדי להבדיל בין השמחה אשר בחקים שהיא מצד השכר המקנה בלבד, ובין השמחה שאדם משיג בעדות שהם הדברים שהשכל מסכים בהם, אומר במקום אחר (שם שם, יד): "בדרך עדותיך ששתי בעל כל-הון", כלומר: שמחה בלתי בעלת תכלית, כי לשון 'כל-הון' יכלל כל ממון שבעולם שאי אפשר שישער יותר ממנו.

וכל זה יורה שהשמחה סבת קיום הדבר בנפש, ונותנת גמר ושלמות אל המעשה אי זה פעל שיהיה, עד שאף הפועל הרע כדי שיגיע אל שלמות תכליתו ראוי שיעשה בשמחה. אומר הכתוב, מצד הרע על שונאי ישראל על עברם על דברי התורה (דברים כח, טג): "והיה כאשר שש יי עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש יי עליכם להאבד אתכם ולהשמיד אתכם" וגו', כלומר: שייסבב השם יתברך שפועל הרע יהיה שש ושמח בעשיית הרע שהוא כדי שיעשה בשלמות. אבל כדי שלא יובן שהשם יתברך שהוא טוב גמור ישמח בעשיית הרע, אומר הכתוב: "כן ישיש", שהוא מבגין הפעיל והוא ^(טו)פעל יוצא. ורוצה לומר: שהשם יתברך יסבב שפועל הרע יהיה שמח, אבל הוא יתברך לא ישמח בעשיית הרע תלילה. וכבר הזהיר שלמה על זה (משלי כד, יז): "בנפל אויבך אל-תשמח", ואמר הנביא (עובדיה א, יב): "ואל תשמח לבני-יהודה ביום אבדם", שיראה שהוא חסרון לשמח בפעל הרע.

ראולם בפעל הטוב תלה השמחה בו יתברך, ולא אומר 'ישיש' שהוא פעל יוצא, אבל אומר (דברים ל, ט): "כי ישוב יי לשוב עליך לטוב כאשר-שש על-אבתך", שהוא מן הקל והוא ^(טו)פעל עומד. ולהורות שהשמחה נותנת שלמות אל הפעל אומר שלמה (משלי כא, טו): "שמחה לצדיק עשות משפט ומחנה לפעלי און". רוצה לומר: כי הצדיק, לפי שהוא שמח בעשיית המשפט יצא המשפט מתקן מתחת ידו. אבל פועלי און, לפי שהם עצבים בעשיית המשפט כי היא מחנה להם, בהכרח יצא מתחת ידם משפט מעקל אחר שאינם שמחים בעשייתו. L

שרשים

ש"ן לו חרגש ביד: (א) פועל יוצא: שהאחר ישיש על ידו ולא שהוא בעצמו ישמח על זה. (ד) פעל עומד: שהוא בעצמו ישמח.

אהל יעקב

ב) פועל יוצא: רוצה לומר יוצא לאחר ששיש לאחר אבל הוא עצמו לא ישבח בו. ג) פועל עומד: רוצה לומר שהוא בעצמו ישמח ואינו יוצא לאחר.

לפי שענין יראת השם יתברך היא המצוה כמו שאמרנו, ובאננו שעי השמחה דבר קשה מאד, ^(טו)ראוי ו העובד איך אפשר שיהיה הירא ויעציבנהו.

ונאמר, שאין ספק כי כל אדם ישפ שישגי מעלה מה או כבוד גדול, ו יתעצב בלי ספק, אבל כשישער בו ידי הטרח ההוא, ישים כל הטרח ו הענין בעצמו ביראת השם יתברך על ידי היראה, ^(טו)שהיא כשתשער ויחרד ממנו, לא יחוש לכל הטרח ונמצא שלמה ממשל לזה משל ג "אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תן בהוצאת הכסף ממוחצבו טרח גדול לו שיש בביתו מטמון גדול, הנה אחריו בזריזות. אף על פי שבחפו גדול ועמל רב, ופעמים הוא נקף בו כי אף על פי שהוא מצטער עד מ המושג שהוא המטמון או הכסף, הו ובשמחה גדולה. פן על דרך זה ר' ביראת השם יתברך, שראוי שישמ המושג שהוא ההכנע אל השם יתכן "אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תן בסבר פנים יפות כחופר המטמון בעצמו ראוי שתהיה שש ושמח ג

פרק לד (א) ראוי שנרחיב: לכן ראוי שנרחיב כשתשער נפשו: פירוש לאפוקי יראה כ

פרק לד

76

לפי שענין יראת השם יתברך היא עקר העבודה שיעבד האדם את השם יתברך בעשית המצוה כמו שאמרנו, ובארנו שעקר העבודה ראוי שתהיה בשמחה, וציור היראה עם השמחה דבר קשה מאד, וראוי שנתחייב הדבור בו, כדי שיובן הענין הבנה טובה אל העובד איך אפשר שתהיה היראה שש ושמח עם היות היראה והרעדה ישברו הלב ויעציבוהו.

ונאמר, שאין ספק כי כל אדם ישפט שכלו, שראוי לו לסבל עמל וטרח גדול זמן מה כדי שישגי מעלה מה או כבוד גדול, ואף על פי שבהיותו סובל הטרח או העמל ההוא יצטער ויתעצב בלי ספק, אבל כשישער בנפשו הכבוד הגדול או המעלה ההיא המקנה להשיג על ידי הטרח ההוא, ישים כל הטרח ההוא והעמל כאין לעמת הטוב ההוא המקנה. וכן הוא הענין בעצמו ביראת השם יתברך שאמרנו, כי בהיות האדם משער גדל המדרגה המשגת על ידי היראה, ושהיא כשתשער נפשו גדל רוממות השם יתברך ומעלתו עד שירא ויחרד מפניו, לא יחוש לכל הטרח והעצבון והתורדה המגיעים אליו על ידי היראה.

ונמצא שלמה ממשל לזה משל נכבד מאד ומסכים למה שאמרנו, אמר (משלי ב, ד-ה): "אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תחפשנה אז תבין יראת יי' וגו'. ובאורו: כי למה שיש בהוצאת הכסף ממחצבו טרח גדול עד מאד לפי שיוצא מערב עם המים, וכן אדם שנאמר לו שיש בביתו מטמון גדול, הנה הוא חופר אותו בשמחה גדולה עד מאד והוא מחפש אחריו בנריוות. אף על פי שבחפרו המטמון או (מוציא) [מוציא] הכסף הוא סובל טרח גדול ועמל רב, ופעמים הוא נקף באצבעו או ברגלו או בשוקו ומצטער עד מאד. ואין ספק כי אף על פי שהוא מצטער עד מאד בנקוף ההוא ומתעצב, הנה כשהוא משער התכלית המשג שהוא המטמון או הכסף, הוא שמח בלבו וסובל כל הצער והטרח בסבר פנים יפות ובשמחה גדולה. כן על דרך זה ראוי שיובן העמל והיראה והתורדה והרעדה שאדם משיג ביראת השם יתברך, שראוי שישמח בה שמחה גדולה בהיותו משער גדל מעלת התכלית המשג שהוא ההכנע אל השם יתברך והעבודה אליו שזו היא תכלית היראה. וזהו שאמר: "אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תחפשנה אז תבין יראת יי'", כלומר: כשתסבל כל הטרח בסבר פנים יפות כחופר המטמון וכמוציא הכסף - אז תבין יראת ה', שעל אותו דרך בעצמו ראוי שתהיה שש ושמח בטרח והעמל והצער שיעיף בעבודת השם יתברך.

שרשים

פרק לד (א) ראוי שנתייב: לכן ראוי שנתייב. (ב) שהיא כמו שנתבאר לעיל בפל"ב מזה המאמר, ועיין לקמן במאמר ד' פ"ג ופמ"י כי הוא נאות גם כן לכל מה שנתבאר בפרק זה. כשתשער נפשו: פירוש לאפוקי יראה מחמת העונש

ז מצד
ומצד
קסב):
עצמם
שמחה
כ, יד):
ל-הוין
אי זה
שמחה.
ז, סג):
האביד
ושמח
א טוב
על
דך לא
דך אל-
שיראה
ל אמר
ל והוא
א, טו):
ג שמח
בעשית
שמחים
אכל הוא
צמו שמח

ולפי שאין כל אדם יכול להשיג המדרגה הזאת, המגיע אליה יקרא 'עובד מאהבה' ולא 'ירא אלהים' בלבד. שהרי אברהם נאמר לו בסוף נסיונותיו (בראשית כב, יב): "עתה ידעתי כי-ירא אלהים אתה", וקראו הכתוב - 'אוהב', ונאמר על ישראל (ישעיה מא, ח): "זרע אברהם אהבי". ונאמר רבותינו ז"ל (יומא כג, א): עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא): "ואהביו בצאת השמש בגברתו". כי מי שהוא אוהב את השם יתברך לא יחוש לכל הטרח והעמל והיסורין שיגיעוהו מעבודתו יתברך. וכן תמצא, כי בשנתגלה השם יתברך על אברהם ראשונה אמר לו (בראשית יב, א): "לך-לך מארצך וממולדתך וגו', לנסותו ולהרגילו לסבל בעדו הטרח והעמל הגדול שיש בטלטול, ולפי שעמד בנסיונותיו בשמחה ובטוב לבב קראו הכתוב - אוהב'. וכל זה ממה שיוזרה כי סבול הטרח והעמל בעבודת השם יתברך בשמחה נותן שלמות אל העבודה והיראה.

וזה, כי אין יראת השם ביראת בשר ודם. כי מי שהוא ירא משום אדם או מלך או שר עומד תמיד בפחד ורעדה, וזה סבת קצור ימיו. אבל הירא מהשם, לא די שהתורה לא תקצר ימיו אבל תוסיף ימים, אמר שלמה (משלי י, כז): "יראת יי תוסיף ימים". והרשעים שאין להם יראת השם, לא די שלא יאריכון ימים אבל "שנות רשעים תקצרנה" (שם). וכן, אף על פי שמדרך הירא ורך הלבב להוליד בנים רפי לבב כמוהו, ושל לא יעשר ולא יקום חילו, כי בהיותו מפחד תמיד לא יעשה תפוצו כראוי, אמר דוד (תהלים קיב, א-ב): "אשרי-איש ירא את-י' במצותיו תפץ מאד, גבור בארץ יהיה זרעו" וגו'. כלומר: אשריו הירא את השם, כי לא תקנהו תכונת היראה והיא רכות הלבב, אלא גבורה, עד ש"גבור בארץ יהיה זרעו" וגו'. וגם מי שהוא תפץ במצותיו, אף על פי שיוציא הוצאות בקיום המצות לא יחסר הוננו, כי "הון-ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד" (שם שם, ג). וזה להורות, כי יראת השם אינה מקצרת הימים ואינה ממעטת הממוץ ואינה מסבכת המקרים הרעים ביראת בשר ודם. אמר שלמה (משלי יט, כג): "יראת יי לחיים ושבע ילין בל-יפקד רע", רוצה לומר: יראת השם יתברך לא תסבב המות אבל היא "לחיים", וכן אין הירא חסר כל טוב כי "שבע ילין", וכן לא יירא מהמקרים כי לא "יפקד רע".

פרק לה

אהבת השם יתברך היא המדרגה הגדולה שאין למעלה הימנה, ולא יגיע אליה האדם אם לא אחר הגיעו למדרגה האחרונה מן היראה, כמו שבארנו. כי אברהם שנאמר עליו: "אוהבי", לא הגיע למדרגה הזאת אלא בסוף ימיו ואחר העקדה, שנאמר לו (בראשית כב, יב): "עתה ידעתי כי-ירא אלהים אתה", ולפיכך צריך שנבאר ענין האהבה ומיניה.

ונאמר, כי האהבה על שלשה הערב. ואהבת הטוב הוא, שילאו שיתערב באהבה ההיא קבלתו שהוא טוב בלבד. ואהבת המועי ממנו בלבד. ואהבת הערב הוא ממנו, לא בעבור שהוא טוב ול' ישנתו "וייתחלפו בפחות ויתר ואולם האהבה אשר תהיה בעבור לפי שהאוהב לא יאהב האהוב ב' למה שהתבאר לו שזה האהוב הדבר הנאהב בלבד החקוק בלב התאחד דבר הנאהב עם האוהב והערב הנה אין האהוב הוא היד אליו, ולזה אי אפשר שיתאחד התועלת או התענוג, או תפסד. לאוהב לקבל שום תועלת מן ה' הטוב מצד שהוא טוב היותר כ' ולהיות השם יתברך הוא הטו אפשרות, תהיה האהבה אליו אך שעור הידיעה בו יתברך, אחר ע' אחר שהוא יתברך יוצר הכל ו

אחל יעקב
 פרק לה א) ויתחלפו כפחות ויתר וב' שפעמים יהיה קבלת הערבות או ויהיה האהבה גם כן הרבה, ופעמים יהיה ק' התועלת מעט ויהיה האהבה גם כן מעטה. ב) פירוש כשימסיק הערבות או התועלת יפסיד ו' גם כן, ג) שהוא טוב אליו זכר: רוצה לומר איזה טובה ממנו. ד) והאוהב הוא הידוע אז לומר שאין אצל האהוב שום טעם ויריעה כאו אהוב אצלו לא מצד שקבל טובה או ערבות ה) אלא הידיעה בו לבד: רוצה לומר רק ש' אינו. ו) והאוהב הוא הידוע אצל האהוב: ואין טעם אחר באהבה זו כי האהוב לא קבל זכר: התועלת מן האהוב והוא התענוג הוא

כי יראו אנכי נתן לפניכם היום ברכה כי יראו ר' אגא יתב קדמיכון יומא

וקמא

לקט בהיר

רש"י

סב) לקמן בפסוק כ"ט אמר הכתוב ונתתה את "הברכה" זה"ל הידועה על הר גריזים וגו', א"כ כוונתו על ברכה וקללה המוזכרים כאן, אבל מה הם ברכה וקללה לא מוכר כאן בכל הפרשה, אלא הלא המה אחד עשר ארורים ואחד עשר ברורים שבפרשת מצא שניה להכריז אחר שיעברו את הירדן, ומה שאמר נתן לפניכם היום פירושו אני מסדר אותם לפניכם (רא"ם):

אור החיים

כו. ראה אנכי נתן וגו'. לריך לדעת למה אמר לשון ראייה על הדברים"א, עוד אמרו אנכי"א, עוד למה אמר לשון יחיד"א כיון שכל הפרשה כולה בלשון רבים נאמרה, ונראה שהכוונה היא כי לפי שצא להצחירם בעולם העליון ולהמעיט כל טובות עולם הזה, וכדי שיתאמתו אללם הדברים"א לריך שהמוכיח יהיה צו שני עינים, א' שיכיר הכרה חושית בטוב העליון, והב' שהשיג השגת טוב עולם הזה וקניניו, כי אם המוכיח יהיה מושלל מקניני עולם הזה לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עולם הזה כי יאמרו אין אומרים למי שלא ראה יצא ויגיד שאם היה עומם טעמי הנאות גדולה העולם הזה וקניניו והענוגיו לא היה ממאסו ובוחר בזולתו וצדק לא יטו אזנם לקבל דבריו, גם הבא להפליג בטוב עולם הבא לא ילדקו ולא יאמנו דבריו לשכל הטבעי כל שהוא עלמנו אין דבריו אלא מפי האמונה והוא לא ראה ולא ידע, ולזה אמר מושיע רב האיש משה ראה אנכי פירוש אלי תראו ותלדיקו ותשכילו להלדיק הדברים"א, כי הוא השיג להכיר טוב עולם הזה כי היה גדול מאוד וגבור ומלך ועשיר גדול כאומרים ז"ל (שבת ל"ב), ויפס דודי אף נעים גם בטוב העליון הכיר כי עלה שמים ועמם עליון, ואחר שהשיג

אור בהיר

א) ולא לשון שמיטה. ב) ולא אמר אני. ג) ולא אמר ראו. ד) שכל טובות עוה"ז כאין ואפס נגד טובות עוה"ב. ה) ולפי זה נכון הוא לומר אנכי כי חיבת אני אינו אלא כמו חלי חיבה שמקושר עם חיבה שלאחריה משא"כ אנכי, וגם חיבת אנכי יותר מורגש ומודגש. ו) פירוש לא יסתכל אדם במדריגה שלמעלה מעלמו ויהיה מסתפק בעבודת עלמו, באומרו הלא אני כבר מצא ידי להיות יותר מאנשים אלו, אלא תמיד יסתכל בלמעלה ממנו ויתאווה לילך למעלה כמדריגת הגדולים. ז) פ"י כאשר שמוכרה לומר "אנכי" שמדבר לגשמתו עלמו, וה"ל לאומרו בלשון רבים, וגם שייך לשון יחיד שכל נשמות נדיקים שורש אחד, לזה אמר ג"כ ראה, וכאילו אמר ראה משה. ח) בעשרת הדברות.

דין ברכו ו

(כו) את

ואמר לכם א לשון יחיד כי לדעת כי

נותן לפני עמדו

אדם עומד יתבאר צדק לריך לומר א אכ"כ"א, אכן אמר להם מ וג' ימים וס ברכה וקללה שלות הרשעי שעולם הזה י"א) היום שדקדק לומר שאינה ברכה היא, נמצאה קללה"א, עוז שאמרו משל לפניו צ' שבי ואחד החילת עובדים ושבי שחילתו מוי ע"כ, והוא א טובות וכל

הלא כבר ל' טובת עולם הזה ברכה וקללה. הזכיר להם נתיני שניתת ארץ ז' הארץ לא יגרום כמו שהיה צימי

מסורת המדרש

א. אין מפסיקין משנה מגילה לא... מס' סופרים פ"י"ב. ירושלמי מגילה פ"ג ה"ז. קה"ד פ"ח"ג. ילקו"ש משלי החקלקב. למדונו מגילה לב. ושם ד"א למה שם.

סדר ראה פרשה ד

א. הלכה אדם מישראל מהו שיהא מפר לו לקרות התוכחות בקריות הרבה כך שנו חכמים אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כלן למדונו רבותינו למה אין מפסיקין בקללות אמר ר' חייא בר גמדיא לפי שכתוב (משלי ג, יא) 'מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו' אל תעש את התוכחות קוצין קוצין אלא אחד קורא את כלן. דבר אחר למה אין מפסיקין בקללות אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר הקדוש ברוך הוא אני כתבתי על כבודי (תהלים צא, טו) 'עמו אנכי בצרה' אין שורת הדין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך כיצד אם יקראו את התוכחות קריות הרבה אין קרוי וקרוי שאין מברך ב' פעמים לפניה ולאחריה אלא אחד קורא את כלן ורפנן אמר הקדוש

ברוך הוא לא להודיען איזו! מפני ממה שק לפניהם וגו'.

ב. זה שא תגבהו וגו'. מ אמר הקדוש ב גבוהות פי ה' גבה לב'. דבר משמע דברי תו אזנו משמע ת

בפסוק שלאחריהם" (מ הנאמרות אינן על דבר להם ברכות וקללו ברכה, והעבירות — בדרך המצוות ושיגו ב — אבל סיבת נתינת וקללה, את הברכה — שהמצוות הן הן הבר שהבחירה בידם, והדו ב. ראה אנכי ו תגבהו, כי ה' דבר" — ענין "אל תגבהו" אל תדברו גבוהות — והגאה אינו שומע דבר — שהלץ אינו חפץ המתיהר בדבור שמו " הניסים" של חנוכה: "ו ישמעו), "כי ה' דבר — שהמתגאה שנאו והאזינו לדברי תורה, — "כי ה' דבר", אזנו משמע תורה ו כנגד מדה, מי שאינו ע

א. ראה אנכי נתון לפניכם היום ברכה וקללה וגו' — הלכה: אדם מישראל, מהו שיהא מותר לו לקרות התוכחות — הקללות, שבפרשת, "בחוקותי" (ויקרא כו, יד—מג) ובפרשת "כי תבא" (דברים כח, טו—סח) — בקריות הרבה — שיפסיק ויחלק הפרשה לכמה בני אדם שיעלו לתורה? כך שנו חכמים — במשנה (מגילה לא): אין מפסיקין בקללות, אלא אחד קורא את כולן — שלא יפסיק באמצע קריאת התוכחות לקרוא לאחר לעלות לתורה, וטעם הדבר — לימדונו רבותינו (שם: מס' סופרים פ"י"ב): למה אין מפסיקין בקללות? אמר ר' חייא בר גמדיא: לפי שכתוב: "מוסר ה', בני, אל תמאס, ואל תקוץ בתוכחתו" — אל תמאס ביסורים שה' מביא עליך (עפ"י רש"י, שם), ואל תראה שאתה קץ וממאס בתוכחתו של הקב"ה, ולכן — אל תעש את התוכחות — כשאתה קורא אותן — קוצין קוצין — "פסקים פסקים, לשון "קציצה", והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות" (רש"י מגילה לא): "שמתוך שהוא קורא חתכות חתכות נראה כאילו הקללות נמאסות בעיניו" (קרבן העדה ירוש' מגילה ג, ז) — אלא, אחד קורא את כולם. דבר אחר: למה אין מפסיקין בקללות? א"ר יהושע דסכנין בשם ר' לוי: אמר הקב"ה: אני כתבתי על כבודי: "עמו אנכי בצרה" — אני משתתף, כביכול, בצרת ישראל — אין שורת הדין שיהו בני מתקללין ואני מתברך — מפיהם על דברי הקללות, כיצד? אם יקראו את התוכחות קריות הרבה — אין קרוי וקרוי — הנקרא לעלות לתורה — שאין מברך שתי פעמים, לפניה — ברכה ראשונה "אשר בחר בנו" וכו' — ולאחריה — ברכה אחרונה "אשר נתן לנו תורת אמת" וכו', והברכות תהיינה על דברי התוכחות — אלא, אחד קורא את כולן — "כשהוא מתחיל — מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים — מסיים

מדרש ראה רבה קמה

מסורת המדרש
לא לרעתם ראה: זוהר
ח"ג קיר: ועי' לעיל
פ"ג א.
ב. מסור אזנו ראה
להלן פ"י א. ואל
תדברו ראה: סוטה ה.
ילקו"ש עקב תחנא,
ירמיה רצא.

פרוף הוא לא לרעתם נתתי להם ברכות וקללות אלא
להודיען איזו דרך טובה שיבחרו אותה כדי שיטלו שכר
מנין ממה שקרינו בענין (דברים יא, כו) 'ראה אנכי נתן
לפניכם וגו' L.

ב. זה שאמר הכתוב (ירמיה יג, טו) 'שמעו והאזינו אל
תגבהו וגו'. מהו 'שמעו והאזינו וגו' אמר ר' תנחומא
אמר הקדוש ברוך הוא שמעו לדברי תורה ואל תדברו
גבוהות פי ה' דבר והיכן דבר (משלי טז, ה) 'תועבת ה' כל
גבה לב'. דבר אחר שמעו לדברי תורה ואל תגביה את אזנך
משמע דברי תורה פי ה' דבר והיכן דבר (שם כת, ט) 'מסיר
אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה'. דבר אחר שמעו

בפסוק שלא תריהם" (מגילה שם), "פותח בדבר טוב, ומסיים בדבר טוב" (מסכת סופרים וירוש' שם), וברכות
הנאמרות אינן על דברי הקללות. רבנן אמרי: אמר הקב"ה: לא לרעתם — של ישראל — נתתי
להם ברכות וקללות, אלא להודיען איזו דרך טובה שיבחרו אותה — שהמצוות מביאות
ברכה, והעבירות — קללה, ולכן הודיעם מה הן ברכות וקללות — כדי שיטלו שכר — שיבחרו
בדרך המצוות וישיגו ברכות. ואף שלהלכה אמרנו אין מפסיקין בהם, ואין מברכין עליהם כיון שקללות הן
— אבל סיבת נחיתתן היא לטובה, מנין? ממה שקרינו בענין "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה
וקללה, את הברכה — אשר תשמעו אל מצות ה' וגו' "והקללה — אם לא תשמעו אל מצות ה' וגו' — הרי
שהמצוות הן הן הברכות, והעבירות הן הן הקללות, ולעצה טובה נאמרו, לטובתם, לבחור במצות,
שהבחירה בידם, והדבר נתון לפניהם מאת ה'.

ב. ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה — זהו שאמר הכתוב: "שמעו והאזינו, אל
תגבהו, כי ה' דבר" — מהו "שמעו והאזינו ואל תגבהו"? שהיה צריך לומר "שמעו, ואל תמרו", ומה
ענין "אל תגבהו" אל "שמעו והאזינו"? אמר ר' תנחומא: אמר הקב"ה: שמעו לדברי תורה, ואל
תדברו גבוהות — הכניעו עצמכם לשמוע דברי תורה, ואל תתגאו לסרב לשמוע, (שהעניו שומע
והגאה אינו שומע דברי התורה, וכן הוא בתהילים (א, א'ב): "ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו"
— שהלץ אינו חפץ בתורה, והלץ הוא גאה, כמ"ש (משלי כא, כד): "יזד יהיר לץ שמו" — "איש זדון
המתיהר בדבור שמו לץ", כי בעבור הגאווה ילעג ויתלצץ", (מצו"ד שם), וכן קבעו חכמים בהודאת "על
הניסים" של חנוכה: "זוידים ביד עוסקי תורתך" — שאין זוידים עוסקים בתורה ומחמת גאותם יתלוצצו ולא
ישמעו), "כי ה' דבר" — והיכן דבר — שלא להתגאות? שכך כתוב: "תועבת ה' כל גבה לב"
— שהמתגאה שנאו לה'. ד"א: למה נאמר "ואל תגבהו" — "שמעו" — לדברי תורה, הקשיכו
והאזינו לדברי תורה, "ואל תגבהו" — ואל תגביה — ואל תסלק — את אזנך משמע דברי תורה
— "כי ה' דבר", והיכן דבר — שלא להסיר האוזן משמוע דברי תורה? שכך כתוב: "מסיר
אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה" — ומכאן שיקפיד ה' על המסיר אזנו משמוע ד"ת, מדה
כנגד מדה, מי שאינו שומע לתורת ה' ע"כ לא ישמע ה' תפלתו, (וגם מטעם האמור: שמפני גאותו אינו

ל' לקרות
מפסיקין
למה אין
גוב (משלי
אל תעש
בלן. דבר
ע' דסקנין
על פבודי
שיהיו בני
ות קריות
ס לפניה
ר הקדוש

מהו שיהא
זת "כיתבא"
לתורה? כך
לן — שלא
כותלנ (שם):
רב: "מוסר
ירוש"י, שם),
שאתה קורא
שה לו לקרות"
' (קרבן העדה
ללות? א"ר
יה" — אני
— מפייהם
י — הנקרא
גנו" וכו' —
התוכחות —
ים — מסיים

19

בעוהשי"ח

ספר

אך פרי תבואה

על התורה

אשר חברו האדם הגדול בענקים, הגאון הקדוש, שר
התורה, מופת הדור, איש אלקים, אור ישראל וקדוש,

מרן רבינו צבי הירש וצוקללה"ה זי"ע

אבדק"ק ליסקא יצ"ו

מחבר ספר הישר והמוזב על מועדי השנה וסוגיות הש"ס

יוצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת

עם הוספות והשלמות רבות ונכבדות

על ידי נכד המחבר

צבי הירש פריעדלאנדער

הרב מליסקא יצ"ו

ברוקלין ניו יארק, שנת תשס"ג לפ"ק

שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך. יעוין שם צספר עבודת ישראל (בפרשתינו) מה שכתב צזה, וגם אני אלך בעקבותיו. דהנה עיקר עבודת ד' הוא מצד החוה אלוקי (איוב י"ט כ"ו), כמצואר בחובות הלצבות (בשער עבודת האלקים פרק ה') דכמו שאתה רוצה מעבד שלך, כן מעבוד אתה אותו יתצרך. והנה בכל ענינים שיש לו לאדם כגון יראה או תהבה, צריך להעלותם אל ד' יתצרך ולעבדו צהם, וגוף היראה או התהבה להניח ממנו. וזה שאמר שלח תשלח את הא"ם, דהיינו הטבע שלך. ואת הבנים דהיינו התולדת, מזה תקח לך. ועל זה נאמר (משלי יו"ד א') בן חכם ישמח אב, דהחכמה תבוא מצד האב. אבל וצן כסיל חוגת אמו (שם), אם נשאר בהטבע שבה לו מצד האם, ודו"ק.

ובזה שמעתי צסם הגאון מה"ר שמעלקא מניקלשבורג ולל"ה דזהו כוונת מה שאנו אומרים (בתפילות יום כפורים) על חטא שחטאנו לפניך צינר הרע, דהיינו צינר הרע גופיה, כי הוא צאמת טוב לו יותר אם ישראל אינם שומעין לו, כי אז יהיה שכרו כפול ומכופל.

ולפי זה יוצן שפיר כוונת הפסוק כי תלח למלחמה על אוצרך, אז צודאי ונחנו ד' אלוקיך צידך, משום ושצ"מ שצ"מ, שלזה הוא נצרא, כי אם לא היה צאפשרי לעמוד נגדו ח"ו לא היה השי"ת צוראו. או ושצ"מ שצ"מ דייקא, שלטובתו תהיה שוצת, כי יגדל שכרו על ידי זה, ודו"ק.

*

76 וראית בשביה אשת יפת תואר וגו'. י"ל

דהמורה רמזה לנו, דהנה כמה פעמים נראה לו לאדם על איזה דבר שהוא מנה לעשות כן, וצאמת הוא עלת הינר הרע שמטעה אותו צזה. והנה להגיע אל אמת הענין, יכול לצוא על ידי שיראה אחר כך אם יהיה לבו שמת או לא, ואם ישמח ידע כי נכון הדבר אשר עשה לפניו יתצרך, ואם יתחרט אחר כך ידע כי היא מצד הרע ח"ו, (עי' לעיל פר' ראה ד"ה עוד י"ל בשם ספר העקרים). ולכן אמרה המורה וראית בשביה אשת יפת תואר ותשקת צה, שידמה צעניך שהיא מנה, אמרה המורה ולקחת לך לאשה, ואז והיה אם לא חפלת צה, שתחרט אחר כך צה, אז ושלחתה לנפשה, תדע שאין מנה צדבר, ודו"ק.

L

*

וירד תהיה לך על אונך. ואמרו חז"ל (כתובות ה' ע"א) אל תקרי אונך אלא אונך, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון ייח אצבעו צאזניו. ומצואר צסם הרצ בעל סמיכת חכמים דצכל מקום שאמרו אל תקרי, הכוונה הוא דלא תוכל לקרות כן עד שלא תקרא מקודם כן. וי"ל גם צזה כן, דהנה כל הפרשה היא רומז על מלחמת היצר, ולזה כתבה המורה ויתד תהיה לך על אונך, דהוא הכלי זיין שלך. וכמצואר צפסוק (שיר השירים ג' ד"ח) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל וגו' איש חרבו על ירכו מפחד צלילות, ודרשו חז"ל (יבמות ק"ט ע"ב) מפחד של גיהנם הדומה ללילה, וכלי זיין של ישראל הוא המורה והמנה (עיין

קדושין ל' ע"ב) כ"ו ע"ב, ושבועה צזה, ונמצא ז המורה והמנה עושה רע גם נחנה המורה שאמרו (עיין ס כ"ט כ"ח) דישו רק צדברים הי ואם הוא אוטב לו לנסרות, ו אל תקרי אונך, זיין עד שלא אצבעך לתוך ודו"ק.

כי יצאו אנשי ואיתא צ' כ"ו כפה פרש הש"ך ז"ל על קאי על ישראל צמלחמה. וקרו דסטרטא אחרת. דהיינו שמחטי ואמרה המורה עיניך, שתוכל המיקון להטעא וי"ל עוד, דה ואמרו על יצבו יותר ומצואר ג"כ צ צציל לצאת י

לאחר המצוה צידוע שהיא שמחה של מצוה כנ"ל, כמצוהר באלשיך ז"ל על הפסוק (שמואל א' כ"ד ה') ויך לב דוד, לאחר שכת כנף בגדו של שאל, וידע שאינו עושה מצוה צוה והניח לו. וכדרך שאמרו רשעים מלאים חרטומ. וזה פירוש הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום זרעה וקללה, שאתה בעצמך תוכל לראות אם טוב עשית, כי את הזרעה אשר תשמעו אל מצות ד' אלקיכם, שיהיה לכם זרעה ושמחה. אבל אם לא תשמעו אל מצות ד' אלקיכם יהיה לכם קללה ועצבון ודאגה ח"ו.

ובוה יש לפרש ג"כ המדרש רבה (דברים ד' א') אמר הקב"ה לא לרעתם נתתי להם זרעות וקללות אלא להודיען אי זו דרך טובה שיצטוו אותה כדי שיטלו שבה מנין ממה שקרינו צענין ראה אנכי נותן לפניכם וגו'. דהנה לכאורה יש לומר דגם הטובה דהוא השמחה ששמח האדם לאחר המצוה, אינו טוב לו, משום דעל ידי זה יכול להיות שמקבל שכרו בעולם הזה, כמו שאמרו (ברכות ב"ה ע"א) גבי אם משמח בתלוס טוב, דיכול להיות שעל ידי כך יגרע טובתו. וגם הקללה דהוא העצבות לאחר עשיית עבירה, יכול להיות ג"כ שאינו טוב לו, משום דאין השכינה שורה רק ממוך שמחה של מצוה (שבת ל' ע"ב), וכמו ששמעתי בשם האדוקים על הפסוק (בראשית כ"ב ה') ונשתחוה ונשוכה אליכם, דהיינו לעת עמה נעבוד רק את שמו יתברך בשמחה, ואחר כך נעשה תשובה על העבר. ואם כן נוכל לומר שהכל הוא לרעה ח"ו. ולזה אמר ד' יתברך, לא לרעתם

במדרש (דברים רבה ד' א') לא לרעתם נתתי להם זרעה וקללה וכו', רק שאני נותן לפניכם זרעה, ודו"ק.

*

ראה אנכי נותן לפניכם היום זרעה וקללה. הנה ידוע דהשי"ת אינו ניכר רק מצד פעולותיו יתברך, ועל ידי זה ניכר מציאותו יתברך. והמורה היא ניכרת שהיא חמת על ידי שהשי"ת משלם שכר טוב לעושי רצונו, ומעניש למי שעובר על מצותיו יתברך. ומצוהר בספר המניח דמה שחייבה המורה כרת לאוכל חמץ או חלב, זהו דוקא לארץ ישראל, דשם לא היה להם חיות רק מהקדושה, אבל בחוץ לארץ יכול להתקיים אפילו אם ח"ו הוא עובר על המורה. וזה שאמר הכתוב ראה אנכי נותן לפניכם היום, דהיינו צנחנת ארץ ישראל תוכלו לראות בעינא פקיתא אמיתית שמו יתברך ואמיתית המורה. וזה את הזרעה אשר תשמעו אל מצות ד' אלקיכם וגו', ודו"ק.

*

עוד י"ל בפסוק הנ"ל, דהנה מצוהר בספר העקרים שנפש האדם יכול לידע אחר עשיית חיות דבר אם טוב הוא או רע ח"ו, דהיינו אם הנפש מרגשת אחר כך שמחה בדבר אז ידע שטוב עשה, ואם לא יהיה כן אז בודאי לא טוב הדבר. וצוה אמרו (שבת ל' ע"ב) לפרש הפסוק (ראה קהלת ח' ט"ו) ושבת אני את השמחה, זה שמחה של מצוה, ולשמחה מה זו עושה (שם ב' ב') זה שמחה שאינה של מצוה. דהיינו אם לצו שמח

יהי הלא
ס. אמנם
זרעה את
אלה
אם
לראות
ע תמיד
ינו חיים
...
חדשים
ו מניח
מעשרת
להניח
ידי
יך לרוב
...
במצות
...
זיינו כמו
נזיל וזה
נ, שהוא
ז להטוב
זה אנכי
זה הוא
ז מסורה
י תליתו,
שאמרו

נחמי להם ברכות וקללות, דהיינו השמחה
לאחר עשיית המצוה והעצבון לאחר העבירה,
אלא להודיעם איזו דרך טובה שיבחרו אותה
וכו', מנין ממה שקרינו צענין ראה אנכי
נותן לפניכם, דהיינו שחראו עין צעין איזו
הוא דרך הטוב, ודוק. L

*

עוד י"ל במדרש הנ"ל דהנה לכאורה יכול
האדם לומר על הטובה שמקבל מאתו
יתברך שהוא לרע לו ח"ו, שלא יהיה לו אחר
כך חלק לעולם הבא וכנ"ל, ומכל שכן על
הקללה שבדאי יאמר שהוא לרע לו ח"ו. אמנם
באמת לא כן הוא אלא ישראל, דשכר מצוה
הוא לעד, ועונש העבירה הוא רק לזמן, ונמצא
שהכל הוא לו לטובה. דהוא כמו האדם שלומד
את בנו תורה או אומנות, דאף שנותן לו איזה
שכר כדי שילמוד, מכל מקום בשביל זה לא
יגרע ממנו הטובה שיהיה לו מאומנות ההוא.
וכן גבי העונש גם כן, כיון שבדאי לבסוף
יעשה תשובה כי לא ידח ממנו נדח, אם כן
ממילא לא יהיה הקללה לחלוטין ח"ו. וזה
שאמר הכתוב ראה אנכי נותן לפניכם היום
ברכה וקללה, דהברכה והקללה של עולם הזה
הוא דוקא היום, כי עיקר הברכה הוא המצוה
עצמה. וזהו את הברכה אשר תשמעו, דזהו
גופא היא הברכה. והקללה אם לא תשמעו,
דהיינו כל עוד שלא תשמעו, אבל בסוף שבדאי
תשמעו יפסוק מכס הקללה. ולזה אמר לא
לרעתם נחמי להם ברכות וקללות אלא להודיעם
איזה דרך טובה שיבחרו אותה, כמו האב
המלמד את בנו כנ"ל, שהשכר אינו מונע אותו
משכר האמת, שיש לו אחר כך והעונש אינו

הוא לחלוטין, שבדאי האב מכה את בנו עד
שבדאי יקבל עליו הכל, וכן ישראל גם כן
לבסוף יעשו תשובה ויהיה להם חלק לעולם
הבא, ודו"ק.

*

או יאמר, דהנה ידוע (ברכות ז' ע"א) דלפי
היוצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על מלאכי
אינו חוזר. וזה שאמר לא לרעתם נחמי להם
ברכות וקללות אלא להודיען איזה דרך טובה
שיבחרו אותה, מנין ממה שקרינו צענין ראה
אנכי נותן לפניכם וגו' את הברכה אשר
תשמעו, וכתב רש"י ז"ל על מנת אשר תשמעו,
ואם כן בודאי יתקיים לבסוף, רק שהקללה
היא כל זמן שאין הולכין בדרך הטובה, ולכן
הוא מעניש להם בעולם הזה, אשר לא עשה
כן לכל גוי וגו', והוא דבר נכון.

*

עוד י"ל, דהנה ראיתי בספר אורח לחיים על
הפסוק (לקמן י"ד כ"ב) עשר תעשר את כל
תבואת זרעך וגו' למען תלמד ליראה את ה'
אלקיך כל הימים, דהנה אמרו חז"ל (שבת ק"ט
ע"א) עשר בשביל שתתעשר, וגם בשביל שלא
תתחסר (תנחומא בפרשתנו י"ז). והנה באמת זהו
שעושה המצוה בשביל זה אינו במעלה עליונה,
כי עושה בשביל עצמו, רק שמכל מקום על ידי
כך יוכל לבוא אחר כך לשלימות המצוה. וזהו
למען תלמד ליראה וגו', שעל ידי כך תלמד
אותו לעשות המצוה, כמו האב שמלמד את בנו
שלא ילך יתף שלא יתחב לו קוץ ברגלו, וינטרף
ליטול לו הקוץ מרגלו, כי הוא אינו מפתח

עדיין כן העונש
על אומנו, הם
ענינים, והנה לפי זה
ערכות. ולזה אמר ל'
וקללות, רק אדרבה
הנה אנכי נותן ל'
ידוע (ב"ד ג, ח) דו'
הרעה, כמבואר ב'
פ' שמות) על הפסוק
אל פרעה וגו', דהו'
עמו יתברך, וכאן
הוא ברכות, ומה
להפחיד אותנו כאב
(עוד נראה לי, ד'
מדינתו, מכ
המדינה פקודתו י'
ענש יענש אותם. ו'
פנינו בהכרזה זו
יענש אותם, כי
האין עונשין אלא
ע"כ, ולא כן הרופ'
מאכל זולת רפואתו
כי אם לא יעשה
הוא ודאי אינו או
ממילא קאתי. והט'
לעובדתינו, כדרך
המצוה גופה הו'
הוא העונש, כמו
ששייכות יש להמצו'
מצוה וכן בהעביר
מעל ח"ו. אלא פ